

PORADNIK
Szkody łowieckie – procedura ubiegania się o odszkodowanie
/Źródło: System Informacji Prawnej LEX/

1. Zakres podmiotowy i przedmiotowy odpowiedzialności za szkody łowieckie

Zagadnienia w zakresie szacowania szkód łowieckich, w tym także ustalania wysokości odszkodowania za szkody wyrządzone przez zwierzynę leśną: dziki, łosie, daniiele, jelenie i sarny reguluje ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie Dz.U.2022.1173 t.j. z dnia 2022.06.01 zwana dalej pr. łow/ .

Zasady dochodzenia odszkodowania za szkody łowieckie regulują przepisy rozdziału 9 pr. łow. oraz, wydane na podstawie art. 49 pr. łow., rozporządzenie Ministra Środowiska z 16.04.2019 r. w sprawie szczegółowych warunków szacowania szkód w uprawach i płodach rolnych / Dz.U.2019.776 z dnia 2019.04.26 – dalej zwane r.w.s.s./

Zgodnie z art. 46 ust. 1 pkt 1 pr. łow., dzierżawca lub zarządca obwodu łowieckiego obowiązany jest do wynagradzania szkód wyrządzonych w uprawach i płodach rolnych przez dziki, łosie, jelenie, daniiele i sarny. Z kolei za szkody wyrządzone w uprawach rolnych przez zwierzęta objęte całoroczną ochroną np. łosie odpowiada Skarb Państwa i to on wynagradza te szkody. Wobec powyższego należy dokładnie określić gatunek zwierzęcia, które wyrządziło szkody, gdyż nieprecyzyjne określenie gatunku może narazić podmioty rekompensujące szkody na straty finansowe.

Odszkodowanie dotyczy tylko szkód w uprawach (szkoda rezultatu), bez kosztów utraconych korzyści. Nadal też konstrukcja postępowania odszkodowawczego ma charakter ugody, co oznacza, że możliwe jest porozumienie przedstawiciela koła łowieckiego i rolnika co do wysokości odszkodowania, bez konieczności stosowania metod opisanych w r.w.s.s. Jeśli jednak nie dojdzie do ugody albo z góry wiadomo, że do ugody nie dojdzie, zespół szacujący jest zobowiązany do stosowania przepisów rozporządzenia.

Punktem wyjścia uruchomienia procedury dochodzenia odszkodowania jest oczywiście stwierdzenie, że zostały spełnione przesłanki wskazane w art. 46 ust. 1 pkt 1 pr. łow. Szkody muszą być wyrządzone na terenie obwodu łowieckiego. Zgodnie z art. 23 pr. łow., obwód łowiecki stanowi obszar gruntów o ciągłej powierzchni, zamkniętej jego granicami, nie mniejszy niż 3 000 hektarów, na którego obszarze istnieją warunki do prowadzenia łowiectwa. W szczególnych przypadkach, uzasadnionych względami racjonalnej gospodarki łowieckiej i warunkami terenowymi, mogą być tworzone, za zgodą ministra właściwego do spraw środowiska, obwody łowieckie o mniejszej powierzchni. W skład obwodów łowieckich nie wchodzi:

1. parki narodowe i rezerваты przyrody, z wyjątkiem rezerwatów lub ich części, w których na obszarach wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych nie zabroniono wykonywania polowania;
2. tereny w granicach administracyjnych miast; jeżeli jednak granice te obejmują większe obszary leśne lub rolne, z obszarów tych może być utworzony obwód łowiecki lub mogą być one włączone do innych obwodów łowieckich;

3. tereny zajęte przez miejscowości niezaliczane do miast, w granicach obejmujących zabudowania mieszkalne i gospodarcze z podwórzami, placami i ulicami oraz drogami wewnątrz tych miejscowości;

4. budowle, zakłady i urzędnia, tereny przeznaczone na cele społeczne, kultu religijnego, przemysłowe, handlowe, składowe, transportowe i inne cele gospodarcze oraz obiekty o charakterze zabytkowym i specjalnym, w granicach ich ogrodzeń.

2. Naprawianie szkód łowieckich

Do naprawiania szkód zobowiązany jest dzierżawca lub zarządca obwodu łowieckiego. Zasadą jest, że obwody łowieckie wydzierżawia się kołom łowieckim Polskiego Związku Łowieckiego. Polski Związek Łowiecki wydzierżawia je jedynie wówczas, gdy żadne koło łowieckie nie jest zainteresowane ich dzierżawieniem i tylko do czasu złożenia oferty przez koło łowieckie. Minister Środowiska, po zasięgnięciu opinii Polskiego Związku Łowieckiego, może, w drodze decyzji, wyłączyć obwody łowieckie z wydzierżawiania i przekazać je na czas nie krótszy niż 10 lat w zarząd z przeznaczeniem na ośrodki hodowli zwierzyny, w których - oprócz polowania - realizowane są cele związane w szczególności z:

1. prowadzeniem wzorcowego zagospodarowania łowisk, wdrażaniem nowych osiągnięć z zakresu łowiectwa;
2. prowadzeniem badań naukowych;
3. odtwarzaniem populacji zanikających gatunków zwierząt dziko żyjących;
4. hodowlą rodzimych gatunków zwierząt łownych w celu zasiedlania łowisk;
5. hodowlą zwierząt łownych szczególnie pożytecznych w biocenozach leśnych;
6. prowadzeniem szkoleń z zakresu łowiectwa.

2.1. Tryb zgłaszania szkód łowieckich

Procedura zgłaszania szkód i ich szacowania składa się z kilku etapów.

Po pierwsze, właściciel lub posiadacz gruntu, na którym wystąpiła szkoda składa wniosek o szacowanie szkód w tym ustalenie wysokości odszkodowania do dzierżawcy albo zarządcy obwodu łowieckiego. Wniosek może być złożony w formie papierowej lub elektronicznej.

Powinien on zawierać:

- imię i nazwisko albo nazwę, adres miejsca zamieszkania albo adres i siedzibę oraz numer telefonu właściciela albo posiadacza gruntów rolnych;
- wskazanie miejsca wystąpienia szkody;
- wskazanie rodzaju uszkodzonej uprawy lub płodu rolnego (art. 46 ust. 4 pr. łow.).

Paragraf 2 ust. 1 r.w.s.s. określa, że czas na zgłoszenie szkody wynosi maksymalnie 3 dni od dnia jej stwierdzenia. Szkody w użytkach zielonych podzielono na dwa okresy: poza okresem

wegetacyjnym szkodę należy zgłosić w terminie umożliwiającym oszacowanie szkody przed doprowadzeniem do stanu pierwotnego i w okresie wegetacyjnym 3 dni od stwierdzenia.

2.2. Tryb szacowania szkód łowieckich

Kolejny etap to szacowanie szkód.

Szacowanie szkody składa się z oględzin oraz szacowania ostatecznego. W przypadku szkód wyrządzonych w płodach rolnych, szkód wyrządzonych przez dziki na łąkach i pastwiskach oraz szkód w uprawach, jeżeli szkoda powstała i została zgłoszona bezpośrednio przed sprzętem lub w jego trakcie, dokonuje się wyłącznie szacowania ostatecznego.

Do przeprowadzenia szacowania szkód, a także ustalania wysokości odszkodowania wyznaczono zespół składający się z przedstawiciela wojewódzkiego ośrodka doradztwa rolniczego, przedstawiciela dzierżawcy albo zarządcy obwodu łowieckiego oraz pokrzywdzonego właściciela albo posiadacza gruntów rolnych, na terenie których wystąpiła szkoda.

Celem oględzin jest ustalenie gatunku zwierzyny, która wyrządziła szkodę, rodzaju, stanu i jakości uprawy, obszaru całej uprawy, szacunkowego obszaru uprawy, która została uszkodzona, szacunkowego procentu zniszczenia uprawy na uszkodzonym obszarze.

Oględzin dokonuje się niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku o oszacowanie szkody i ustalenie wysokości odszkodowania.

Oględzin lub ostatecznego szacowania szkody nie wstrzymuje nieobecność osoby poszkodowanej. Musi ona jednak zostać poinformowana o ich terminie przez dzierżawcę lub zarządcę obwodu łowieckiego. Zawiadomiony musi zostać również wojewódzki ośrodek doradztwa rolniczego właściwy ze względu na miejsce wystąpienia szkody, nie później niż przed upływem 3 dni od dnia otrzymania wniosku pokrzywdzonego rolnika. Zawiadomienia dokonuje dzierżawca albo zarządca obwodu łowieckiego (§ 2 ust. 2 r.w.s.s.).

Zgodnie z § 3 r.w.s.s. gatunek zwierzyny, która wyrządziła szkodę łowiecką, ustala się na podstawie charakterystycznych śladów żerowania lub pozostawionych tropów, lub odchodów. Pod uwagę brane mają być - oprócz oczywiście śladów działalności zwierząt - wykonywane zabiegi agrotechniczne, anomalie pogodowe, potencjalne możliwości plonowania w oparciu o daną fazę rozwojową roślin (w danym okresie wegetacyjnym) czy ślady działalności szkodników owadzich. Rodzaj uprawy lub płodu rolnego ustala się przez weryfikację informacji zawartych we wniosku o szacowanie szkód łowieckich ze stanem faktycznym na gruncie. Stan i jakość uprawy oceniane mają być w pięciostopniowej skali, gdzie 1 oznacza stan/jakość bardzo złą a 5 stan/jakość bardzo dobrą. Do ustalania obszaru mogą być użyte systemy nawigacji satelitarnej (GPS) i informacji przestrzennej (GIS), taśmy miernicze, dalmierze a także zdjęcia dronów.

Szacunkowy obszar uprawy, która została uszkodzona, ustala się orientacyjnie na podstawie wizji lokalnej, a obszar uprawy, która została uszkodzona, ustala się przez pomiar uszkodzonych części uprawy, a następnie wyliczenie sumy ich pól powierzchni. Do wykonania pomiarów i szkiców, o których mowa w art. 46a ust. 4 pkt 4 i art. 46c ust. 5 pkt 4 pr. łow., wykorzystuje się metody, o których mowa w § 3 ust. 6 pkt 1, 3-5 r.w.s.s.

Procent zniszczenia uprawy na uszkodzonym obszarze stanowi uśredniony ze wszystkich uszkodzonych części uprawy iloraz liczby roślin uszkodzonych oraz faktycznej obsady roślin

ustalanej na podstawie wartości średniej z prób przeprowadzonych w nieuszkodzonej części uprawy. W przypadku upraw roślin o rzadkiej obsadzie można zastosować metodę prób rzędowych (§ 3 ust. 10 r.w.s.s.). Szacunkową masę zgromadzonego płodu rolnego ustala się mnożąc pomierzoną objętość sterty, stogu lub kopca, w których te płody zostały złożone, przez gęstość sterty, stosu lub kopca. Ponadto "plon z 1 ha ustala się na podstawie połowych prób wydajności przeprowadzanych w nieuszkodzonych częściach uprawy (§ 3 ust. 11 r.w.s.s.). Ze wszystkich czynności dokonywanych przez zespół dzierżawca albo zarządcy obwodu łowieckiego sporządza protokół (w trzech egzemplarzach po jednym dla każdego członka zespołu), który powinien zawierać: imiona i nazwiska osób biorących udział w oględzinach, datę sporządzenia protokołu oraz datę dokonania oględzin, dane podlegające ustaleniu podczas oględzin, o których mowa w art. 46a ust. 1 pr. łow., szkic sytuacyjny uszkodzonej uprawy oraz czytelne podpisy osób biorących udział w oględzinach. Członkowie zespołu szacującego szkody mają prawo wnieść zastrzeżenia do protokołu wraz z uzasadnieniem. W protokole umieszcza się informację o braku zastrzeżeń albo o wniesionych zastrzeżeniach. Wzór protokołu zawiera załącznik 2 do r.w.s.s.

Szacowania ostatecznego dokonuje się najpóźniej w dzień sprzętu, przed dokonaniem sprzętu uszkodzonej uprawy, a w przypadkach, o których mowa w art. 46 ust. 7 pr. łow., w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku, o którym mowa w art. 46 ust. 3 pr. łow.

Jeżeli rolnik zamierza dokonać sprzętu uszkodzonych upraw lub płodów rolnych musi o tym zawiadomić szacującego szkodę nie później niż 7 dni przed planowanym zbiorem.

Zawiadomienie musi nastąpić w formie pisemnej. Natomiast o terminie dokonania szacowania ostatecznego szkody dzierżawca albo zarządcy obwodu łowieckiego zawiadamia właściciela albo posiadacza gruntów rolnych oraz wojewódzki ośrodek doradztwa rolniczego, nie później niż przed upływem 3 dni od dnia otrzymania powiadomienia o planowanym sprzęcie upraw lub płodów rolnych, a w przypadkach szkód wyrządzonych przez dziki na łąkach i pastwiskach oraz szkód w uprawach - w terminie 3 dni od dnia otrzymania wniosku, o szacowanie szkód.

Podczas szacowania ostatecznego ustala się: gatunek zwierzyny, która wyrządziła szkodę, rodzaj uprawy lub płodu rolnego, stan i jakość uprawy lub jakość płodu rolnego, obszar całej uprawy lub szacunkową masę zgromadzonego płodu rolnego, obszar uprawy, która została uszkodzona, lub szacunkową masę uszkodzonego płodu rolnego, procent zniszczenia uprawy na uszkodzonym obszarze, plon z 1 ha oraz wysokość odszkodowania.

Po zakończeniu szacowania ostatecznego dzierżawca albo zarządcy obwodu łowieckiego sporządza protokół (w trzech egzemplarzach po jednym dla każdego członka zespołu), który powinien zawierać: imiona i nazwiska osób biorących udział w szacowaniu ostatecznym, datę sporządzenia protokołu oraz datę dokonania szacowania ostatecznego, dane podlegające ustaleniu podczas szacowania ostatecznego, o których mowa w art. 46c ust. 1 pr. łow., szkic sytuacyjny uszkodzonej uprawy oraz czytelne podpisy osób biorących udział w szacowaniu ostatecznym.

Każdy z członków zespołu dokonującego szacowania ma prawo wnieść zastrzeżenia do protokołu wraz z uzasadnieniem. W protokole umieszcza się informację o braku zastrzeżeń albo o wniesionych zastrzeżeniach.

Wypłaty odszkodowania dokonuje dzierżawca albo zarządca obwodu łowieckiego w terminie 30 dni od dnia sporządzenia protokołu z szacowania ostatecznego, od którego nie wniesiono odwołania.

Prawo łowieckie wskazuje, że właścicielowi albo posiadaczowi gruntów rolnych, na terenie których wystąpiła szkoda oraz dzierżawcy albo zarządcy obwodu łowieckiego, przysługuje odwołanie do nadleśniczego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe właściwego ze względu na miejsce wystąpienia szkody. Odwołanie wnosi się w terminie 7 dni od podpisania protokołu (art. 46d ust. 1 pr. łow.). W celu rozpatrzenia odwołania nadleśniczy PGLLP dokonuje odpowiednio oględzin lub szacowania ostatecznego, nie później niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania odwołania. Nadleśniczy (właściwy ze względu na miejsce wystąpienia szkód) dokonuje odpowiednio oględzin lub szacowania ostatecznego, nie później niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania odwołania. W czynnościach tych mogą brać udział członkowie zespołu, a na wniosek członka zespołu w oględzinach lub szacowaniu ostatecznym może również brać udział przedstawiciel izby rolniczej.

Po zakończeniu oględzin lub szacowania ostatecznego sporządza się protokół, do którego dołącza się opinię przedstawiciela izby rolniczej, jeśli w oględzinach lub szacowaniu brał on udział. Opinia ta jednak nie wiąże nadleśniczego.

Zgodnie z art. 46e pr. łow. nadleśniczy w terminie 14 dni od dnia otrzymania protokołów wydaje decyzję ustalającą wysokość odszkodowania, w której uwzględnia ustalenia zawarte w protokołach.

Wypłata odszkodowania pochodzi ze środków dzierżawcy albo zarządcy obwodu łowieckiego, nie później niż w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji pokrzywdzonemu rolnikowi.

Niezadowolony rolnik, dzierżawca albo zarządca obwodu łowieckiego może odwołać się od decyzji w terminie trzech miesięcy od dnia jej doręczenia, wnosząc powództwo do sądu właściwego ze względu na miejsce wystąpienia szkody.

2.3. Obliczanie wysokości odszkodowania

Dookreślenie procedury szacowania szkód spowodowanych przez zwierzęta łowne w uprawach i płodach rolnych lub podczas wykonywania polowania, określenie rodzaju uprawy, jej stanu, jakości, obszaru, rozmiaru szkód, plonu z 1 ha umożliwią dokładne wyliczenie odszkodowania. Z uwagi na fakt, że pr. łow. określa wprost, że podczas oględzin oraz szacowania ostatecznego ustala się m.in. stan i jakość uprawy, odpowiednie regulacje odnoszące się do określenia sposobu ustalania ww. kryteriów znalazły się również w r.w.s.s.

Zgodnie z postanowieniami r.w.s.s. wysokość odszkodowania za szkody w uprawach rolnych ustala się mnożąc obszary uprawy, która uległa uszkodzeniu przez procent jej zniszczenia (powierzchnia zredukowana). Ustaloną powierzchnię zredukowaną mnoży się przez plon z 1 ha (rozmiar szkody). Tak ustalony rozmiar szkody mnoży się przez wartość danego płodu rolnego wyrażoną przez jego cenę skupu w rejonie powstania szkody, a jeżeli skup nie jest prowadzony, przez wartość wyrażoną przez jego cenę rynkową z dnia ostatecznego szacowania szkody w rejonie jej powstania. Z kolei wysokość odszkodowania za szkody wyrządzone przez dziki na łąkach i pastwiskach ustala się na podstawie wartości rynkowej utraconego plonu, odpowiednio siana lub masy zielonej w danym sezonie wegetacyjnym. Odszkodowanie obejmuje także koszty doprowadzenia uszkodzonego obszaru do stanu pierwotnego; koszty te wylicza się na podstawie aktualnych cen prac agrotechnicznych oraz wartości rynkowej nasion niezbędnych do wysiania.

Wyliczanie plonu zgodnie z metodyką przewidzianą dla upraw np. zbożowych byłoby nieuzasadnione z uwagi na charakter tych szkód. Wysokość odszkodowania pomniejsza się o nieponiesione koszty zbioru, transportu i przechowywania, które ustala się indywidualnie dla każdej uprawy. W związku z tym, iż poszkodowany rolnik nie ponosi powyższych kosztów odlicza się je od rekompensaty za stracony plon objęty odszkodowaniem. W przypadku roślin na plantacjach upraw wieloletnich odszkodowanie obejmuje koszty odtworzenia uprawy, gdyż trudno jest obliczyć wiarygodny plon takiej uprawy. Przy szacowaniu ostatecznym szkody w uprawach wymagających zaorania, odszkodowanie ustala się, jeżeli szkoda powstała w okresie:

- do dnia 30 kwietnia - w wysokości 30%,
- od dnia 1 maja do dnia 25 maja - w wysokości 50%,
- po dniu 25 maja - w wysokości 85%
- kwoty obliczonej w sposób określony w § 3 ust. 14 ,

z zastrzeżeniem, że za plon z 1 ha przyjmuje się średni plon obliczony dla danego województwa na podstawie danych zawartych w trzech rocznikach statystycznych "Wyniki produkcji roślinnej" ostatnio opublikowanych na stronie podmiotowej Głównego Urzędu Statystycznego. Wysokość odszkodowania za szkody wyrządzone przez dziki na łąkach i pastwiskach pomniejszona zostanie odpowiednio o nieponiesione koszty zbioru, transportu i przechowywania, ustalane indywidualnie dla każdej uprawy, z uwzględnieniem niezbędnych nakładów, jakie poszkodowany musiałby ponieść na zebranie plonu objętego odszkodowaniem. Natomiast w przypadku plantacyjnych upraw roślin wieloletnich, wysokość odszkodowania będzie obejmowała także koszty odtworzenia uprawy.

2.4. Wypłata odszkodowań

Wypłaty odszkodowań dokonują dzierżawcy lub zarządcy obwodów łowieckich w terminie 30 dni od dnia sporządzenia protokołu ostatecznego szacowania szkody.

Jedynie za szkody wyrządzone przez zwierzęta objęte całoroczną ochroną odszkodowania wypłaca Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe ze środków budżetu państwa; a na terenach obwodów łowieckich polnych i obszarach niewchodzących w skład obwodów łowieckich odszkodowania wypłaca zarząd województwa ze środków budżetu państwa. Zgodnie z § 1 ust. 5 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne w obecnym stanie prawnych jedynie łoś (byki, klempy i łoszaki) objęty jest całoroczną ochroną. Warto wspomnieć, że przyjmuje się, że odpowiedzialność Skarbu Państwa wchodzi w grę tylko wtedy, gdy zwierzęta łowne są objęte całoroczną ochroną na podstawie przepisów wymieniających je wprost, a nie, gdy całoroczna ochrona dotyczy obszaru, na którym zwierzęta te występują, np. rezerwatu przyrody.

Zgodnie z art. 48 pr. łow., odszkodowanie nie przysługuje:

- osobom, którym przydzielono grunty stanowiące własność Skarbu Państwa jako deputaty rolne na gruntach leśnych;

- posiadaczom uszkodzonych upraw lub płodów rolnych, którzy nie dokonali ich sprzętu w terminie 14 dni od dnia zakończenia okresu zbioru tego gatunku roślin w danym regionie, określonego przez sejmik województwa w drodze uchwały;
- posiadaczom uszkodzonych upraw lub płodów rolnych, którzy nie wyrazili zgody na budowę przez dzierżawcę lub zarządcę obwodu łowieckiego urządzeń lub wykonywanie zabiegów zapobiegających szkodom, z wyłączeniem szkód wyrządzonych przy wykonywaniu polowania oraz szkód, które powstałyby niezależnie od wzniesienia urządzeń lub wykonania zabiegów, na które posiadacz uszkodzonych upraw lub płodów rolnych nie wyraził zgody.
- za szkody nieprzekraczające wartości 100 kg żyta w przeliczeniu na 1 hektar uprawy;
- za szkody powstałe w płodach złożonych w sterty, stogi i kopce, w bezpośrednim sąsiedztwie lasu;
- za szkody w uprawach rolnych założonych z rażącym naruszeniem zasad agrotechnicznych.

Jest to lista zamknięta i dotyczy jedynie szkód wskazanych w art. 46 ust. 1 pkt 1 pr. łow. Ciężar udowodnienia okoliczności wyłączających odpowiedzialność za ww. szkody łowieckie spoczywa na dzierżawcy lub zarządcy obwodu łowieckiego.

Ponadto należy dodać, że można również wystąpić na drogę postępowania sądowego z roszczeniem o wynagrodzenie szkody, nawet jeśli poszkodowany nie zgłosił jej właściwej jednostce. Taki pogląd wyraził SN w orzeczeniu z dnia 8 sierpnia 1993 r. sygn. akt III CZP 1112/93.